

طراحی الگو برای ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز و مؤسسات آموزش عالی دولتی

❖ دکتر فریده هادوی، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران

❖❖ عبدالرحمان مهدی پور، دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه ریزی

ورزشی دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تربیت

تاریخ دریافت مقاله: ۸۴/۱/۲۷

معلم تهران

تاریخ تصویب مقاله: ۸۴/۲/۲۸

چکیده:

هدف اساسی از انجام تحقیق حاضر، طراحی الگو برای ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز و مؤسسات آموزش عالی دولتی بود. تا با استفاده از الگوی ارزشیابی مورد نظر، به توصیف وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی پرداخته شده، همچنین با ارائه راهکارهای مناسب بتوان به بهبود کیفیت آموزشی آن کمک کرد. در این پژوهش توصیفی - تحلیلی که به روش میدانی اجرا شده است، نمونه هایی از جامعه آماری دانشجویان (۳۸۰ نفر دختر و پسر)، اعضای هیأت علمی (۱۸۰ نفر زن و مرد)، مدیران گروههای آموزشی (۵۵ نفر زن و مرد)، دانش آموختگان (۳۸۱ نفر زن و مرد) و کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۱۵۰ نفر) از ۱۵ دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی دولتی کشور مشارکت داشتند که به طور تصادفی و طبقه ای انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده ها، پرسشنامه های محقق ساخته ای بود که متخصصان رشته آنها را تایید کردند. روایی محتوایی و ضریب پایایی پرسشنامه ها نیز در مطالعات مقدماتی با ضرایب بیش از ۸۰ درصد برآورد شده است. به علاوه، الگوی پیشنهادی ارزشیابی در قالب عملیاتی نه گانه (دانشجویان دوره؛ اعضای هیأت علمی دوره؛ مدیران گروههای آموزشی؛ دانش آموختگان دوره؛ کارفرمایان؛ فرآیند یاددهی - یادگیری؛ برنامه های آموزشی و درسی؛ امکانات و تجهیزات و ساختار سازمانی و مدیریت)، ۳۹ ملاک و ۱۴۵ نشانگر تنظیم شد که اعتبار آنها با اظهار نظر متخصصان بررسی شد. نتایج پژوهش حاکی از آن هستند که براساس ملاکهای ارزشیابی از دیدگاه نمونه های تحقیق، وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی نسبتاً مطلوب گزارش شده است. بدین ترتیب که دوره از دیدگاه اعضای هیأت علمی با کسب میانگین امتیاز ۲/۸۱، دانشجویان با میانگین امتیاز ۳/۰۸، مدیران گروههای آموزشی با میانگین امتیاز ۳/۱۹، دانش آموختگان با میانگین امتیاز ۳/۵۴ و بالاخره کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان با میانگین امتیاز ۲/۷۵ معرف وضعیت نسبتاً مطلوب کارشناسی تربیت بدنی به شمار می رود که براساس معیار قضاوت (امتیاز ۱ تا ۵) مشخص شده است. در خاتمه گزارش، پیشنهادهایی به منظور بهبود و ارتقای کیفیت آموزشی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و راهکارهایی برای پیشبرد الگوی ارزشیابی در نظام آموزش عالی تربیت بدنی ارائه شده اند.

مقدمه

داشته باشد تا به مقصدهای آن. همچنین وی اظهار می‌دارد که ارزشیابی، فرآیند منظمی است که در آن درباره ارزش مطلوب بودن، مؤثر بودن یا کافی بودن چیزی طبق ملاکها و مقصدهای معین، قضاوت و داوری شود؛ این داوری و قضاوت براساس داده‌های عینی و استانداردهای انتخابی مبتنی است.

اسکریون^۱ نیز ارزشیابی را صرف نظر از هدفی که دارد تعیین ارزش چیزی که مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد، تعریف می‌کند (۳۳). اما چرا ارزشیابی آموزشی یک ضرورت تلقی می‌شود؟ در این باره باید متذکر شد که معمولاً، ارزشیابیهای آموزشی به چند دلیل انجام می‌شوند: نخست، برنامه‌هایی که دولت به طور رسمی در نظام آموزشی به طراحی و اجرای آنها می‌پردازد و برای آنها سرمایه‌گذاری می‌کند، نیاز به ارزشیابی دارند. زیرا ممکن است نتیجه این نوع ارزشیابیها بر سیاستهای مالی و آموزشی تأثیر بگذارد. دلیل دیگر ارزشیابی، بهبود یا تغییر یک برنامه آموزشی است. در این صورت با استفاده از شیوه‌ها، الگوها و فنون مناسب، اطلاعات لازم گردآوری می‌شوند و به مقامات تصمیم‌گیرنده یا کسانی که تحت تأثیر آن برنامه آموزشی هستند، گزارش می‌شود. هدف از این ارزشیابی، فراهم آوردن اطلاعات مستدل برای تصمیم‌گیری و بهبود برنامه آموزشی است. این ارزشیابی باید به گونه‌ای طراحی شود که نشان دهد، عناصر یک برنامه آموزشی چگونه و با چه کیفیتی کار می‌کنند و چه راههایی برای اصلاح و تقویت آن وجود دارند. این نوع ارزشیابی برای تجزیه و تحلیل ارزش هدفیابی که از پیش تعیین شده‌اند، میزان دستیابی به آنها و

امروزه، دانشگاهها و مؤسسات آموزشی عالی کشور به منظور قرار گرفتن در مسیر توسعه و سازندگی نیاز به سازو کارهایی دقیق برای ارزشیابی عملکرد خود دارند (۶). در این صورت، مراکز آموزش عالی باید ضمن پاسخگویی به نیازهای جامعه و فراهم آوردن فرصتهای مناسب آموزشی به کیفیت آموزشی نیز توجه داشته باشند و با رعایت استانداردهای آموزش، درجه تطابق پیامدهای حاصل از نظام آموزشی را با خواسته‌های جامعه ارتقا بخشند و برای تحقق هدفهای مورد نظر خود در تمام مرحله‌های آموزشی و نتایج حاصل از آنها به ارزشیابی بپردازند (۳). در این خصوص، مفهوم ارزشیابی^۱ چنان گسترده است که طیف وسیعی از مقصدها و دیدگاهها را در بر می‌گیرد. تعریفهای بسیار و اظهار نظرهای متعددی درباره ماهیت و کاربرد ارزشیابی شده‌اند که هر کدام از آنها برجسته خاصی تأکید می‌ورزند. از نظر لغوی، ارزشیابی به معنی ارزش یا بررسی و قضاوت است. این نوع تعریف از ارزشیابی، به بررسی و قضاوت دلالت دارد. تعریف دیگر بر آن است که ارزشیابی فرآیندی از بررسی عینیتها و رویدادهای معین در پرتوی معیارهای ارزشی، برای اتخاذ تصمیمات صحیح است. این تعریف نیز بر فراهم آوردن اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری تأکید دارد (۸). استافل‌بیم^۲ تعریف مشابه دیگری ارائه داده است که ارزشیابی فرآیندی از مشخص کردن، به دست آوردن و آماده کردن اطلاعات مفید برای قضاوت درباره بحثهای گوناگون در تصمیم‌گیری است (۳۳).

استیک^۳ ارزشیابی را با پاسخگو بودن مرتبط می‌داند یا به عبارتی، ارزشیابی هنگامی جنبه پاسخگویی دارد که بیشتر به فعالیتهای برنامه توجه

1. Evaluation
2. Staffbeam
3. Steke
4. M. Scrivem

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این تحقیق را پنج جامعه مندرج در زیر تشکیل دادند که نمونه‌ها به طور تصادفی و با تعداد مشخص، از ۱۵ مرکز و مؤسسه آموزش عالی سراسر کشور تعیین شدند:

۱. اعضای هیأت علمی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۱۸۰ نفر زن و مرد)
۲. مدیران گروه‌های آموزشی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۵۵ نفر زن و مرد)
۳. دانشجویان شاغل به تحصیل دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۳۸۰ نفر دختر و پسر)
۴. دانش‌آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۳۸۱ نفر دختر و پسر)
۵. کارفرمایان مستقیم دانش‌آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی (۱۵۰ نفر)

ابزار تحقیق

از پرسشنامه‌های محقق ساخته به عنوان ابزار اصلی گردآوری داده‌ها استفاده شد. همچنین برای طراحی الگوی ارزشیابی، از مجموعه عامل‌های درون‌داد (مدیران گروه‌های آموزشی دوره، اعضای هیأت علمی دوره، دانشجویان دوره، امکانات و تجهیزات دوره و برنامه آموزشی و درسی دوره) عامل‌های فرآیند (یاددهی - یادگیری) عامل‌های برونداد (دانش‌آموختگان دوره) عامل‌های پیامد (کارفرمایان مستقیم دانش‌آموختگان، عرصه خدمات تخصصی)، ملاک‌ها و نشانگرهای ارائه شده از طرف مرکز مطالعات و ارزشیابی آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استفاده شد، بدین ترتیب که هر پرسشنامه شامل تعدادی ملاک و نشانگر بود

روش‌هایی که برای این منظور به کار گرفته شده‌اند، به کار می‌رود (۳۰).

بر این اساس، بهره‌گیری از ارزشیابی به عنوان یک رویکرد با اهمیت به منظور قضاوت و داوری درباره کوشش‌های گذشته و همچنین کمک به تصمیم‌گیریها در خصوص تحولات آینده به منظور بهبود وضع آموزشی واحدهای آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی، امری ضروری به نظر می‌رسد (۵). به همین منظور، محقق با طراحی الگوی مناسب برای ارزشیابی، وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه‌های کشور را مورد ارزشیابی قرار داده و با ارایه تصویری روشن از وضعیت موجود، به بیان راهکارهای مناسب برای بهبود کیفیت آموزشی دوره پرداخته است.

روش شناسی تحقیق

روش این تحقیق، توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است که اجرای آن به روش میدانی صورت گرفته است. در این تحقیق، محقق پس از طراحی الگوی ارزشیابی که از عامل‌ها، ملاک‌ها و نشانگرها تشکیل شده بود، به بررسی وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی پرداخت. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌های محقق ساخته‌ای بود که متناسب با هدف تحقیق و براساس نشانگرها طراحی شد و روایی محتوایی آنها به تأیید استادان متخصص رشته رسید. به علاوه، به منظور تعیین پایایی پرسشنامه‌ها، مطالعه مقدماتی صورت پذیرفت و پایایی تمام پرسشنامه‌ها، با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ بررسی شد و با ضرایب بیش از ۸۰ درصد برآورد و در سطح معنا داری ($P < 0/05$) تأیید شدند.

همچنین تمام عملیات آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه نهم و Excel انجام شدند. بدین ترتیب که بعد از گردآوری داده‌ها و برای توصیف، طبقه بندی و بررسی دیدگاه افراد در مورد مطلوبی یا نامطلوبی وضعیت دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مؤسسات آموزش عالی دولتی، از ابزار اندازه‌گیری ارزش گذاری استفاده شد. همچنین به منظور تجزیه داده‌های به دست آمده، از مقیاس پنج درجه‌ای استفاده شد. به همین منظور، برای استخراج داده‌ها و تحلیل آنها، نخست فراوانی هر کدام از گزینه‌های مربوط به سئوالات پرسشنامه مشخص شد، سپس برای محاسبه امتیاز هر سؤال به گزینه‌ای که مطلوب‌ترین وضع را نمایش داد، امتیاز «پنج» و به گزینه‌ای که نامناسب‌ترین وضعیت را ترسیم کرد، امتیاز «یک» اختصاص داده شد. براین اساس، تمام سئوالات پرسشنامه‌ها به صورت مقیاس پنج ارزشی تعیین شدند. بنابراین، برای افزایش روایی درونی (بازگشت آماری) علاوه بر میانگین نمره مقیاس که از یک تا پنج است. مقیاس پنج درجه‌ای گفته شده نیز به سه بخش مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب تقسیم بندی شده است. البته چنین امری در تحقیقات ارزشیابی متداول است، زیرا علاوه بر اصل مقیاس پنج درجه‌ای، شاخص دیگری نیز برای قضاوت و تصمیم‌گیری در اختیار مدیران قرار می‌دهد. این یافته‌ها در جدولهای ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ به صورت میانگین امتیاز و همچنین نتایج ارزشیابی ارائه شده‌اند.

یافته‌های تحقیق

الف. توصیف داده‌ها

براساس یافته‌های جدول ۱، نتایج ارزشیابی حاصل از دیدگاه دانشجویان نسبت به ملاکهای شش

و سئوالات پرسشنامه براساس آن نشانگرها تنظیم شدند.

نحوه جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری داده‌ها اقداماتی به شرح زیر انجام گرفتند:

۱. ابتدا در مکاتبه‌ای با مدیران گروه‌ها و رئیسان دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی، از آنان درخواست شد تا در اجرای این تحقیق همکاری کنند و موافقت آنان نیز برای همکاری در توزیع پرسشنامه‌ها جلب شد.
۲. در هر گروه و دانشکده یکی از همکاران اعضای هیأت علمی انتخاب و به محقق معرفی شد تا توزیع پرسشنامه‌ها با نظارت وی انجام شود، همچنین دانشجویان را در مورد پرسشنامه‌های توزیع شده براساس دستورالعمل توجیه کند.
۳. فهرست اسامی و آدرس کامل محل سکونت دانش‌آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی سالهای ۷۵ تا ۸۰، از طریق اداره‌های آموزش کل و خدمات دانشجویی دانشگاه‌های محل تحصیل دانش‌آموختگان تهیه شد.
۴. پرسشنامه‌ها بر اساس حجم نمونه‌های تعیین شده به گروه‌ها یا دانشکده‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی و برای همکاران عضو هیأت علمی منتخب به منظور توزیع بین آزمودنیها ارسال شدند.

روشهای آماری

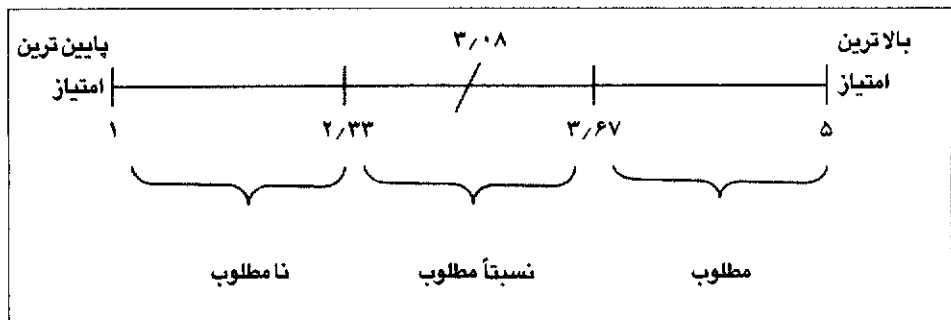
بعد از گردآوری، برای توصیف و طبقه بندی داده‌ها از روشهای آمار توصیفی (جدولهای توزیع فراوانی، درصدها، میانگین و نمودارها) و در بخش تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل واریانس یک راهه و t استیودنت در سطح معنا داری (۰/۰۵) $(P \leq)$ استفاده شدند.

جدول ۱. نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی از دیدگاه دانشجویان بر اساس ملاک های شش گانه

عامل	ملاک های مورد ارزشیابی	میانگین امتیاز	نتایج ارزشیابی	
			مطلوب	نسبتاً مطلوب / نامطلوب
دانشجویان دوره	۱. آگاهی از برنامه های درسی و آموزشی دوره	۳/۱۸	*	
	۲. آگاهی از هدفهای دوره	۳/۱۹	*	
	۳. دیدگاه درباره امکانات و تجهیزات آموزشی دوره	۲/۷۷	*	
	۴. توانیهای دانشجویان دوره (دانش، دیدگاه، مهارت)	۲/۸۵	*	
	۵. ارتباط دانشجویان با استادان دوره	۳/۰۴	*	
	۶. پیشرفت تحصیلی دانشجویان دوره	۳/۰۵	*	
	نتیجه نهایی ارزشیابی	۳/۰۸	نسبتاً مطلوب	

گانه نشان می دهند که وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز و موسسات آموزش عالی دولتی، در حد نسبتاً مطلوبی قرار دارد. امتیاز حاصل از نتیجه نهایی ارزشیابی عامل دانشجویان دوره، روی پیوستار زیر مشخص شده است.

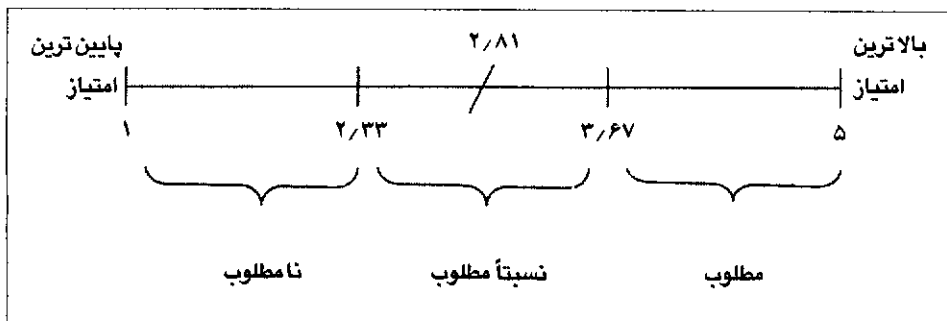
نتایج حاصل از جدول ۲، در مورد دیدگاه اعضای هیأت علمی نسبت به ملاکهای پنج گانه نشان می دهند که با توجه به امتیاز کسب شده و میانگین ملاکهای مورد ارزشیابی، وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی در حد نسبتاً

جدول ۲. نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی از دیدگاه اعضای هیات علمی بر اساس ملاک های پنج گانه

عامل	ملاک های مورد ارزشیابی	میانگین امتیاز	نتایج ارزشیابی		
			مطلوب	نسبتاً مطلوب	نامطلوب
اعضای هیات علمی دوره	۱. دیدگاه اعضای هیات علمی نسبت به فعالیتهای آموزشی	۳/۱۶	*		
	۲. آثار علمی و فعالیتهای پژوهشی	۳/۰۷	*		
	۳. تبادل تجربه بین اعضای هیات علمی دوره	۲/۸۵	*		
	۴. اظهارنظر اعضای هیات علمی درباره هدفهای دوره	۲/۷۲	*		
	۵. دیدگاه اعضای هیات علمی درباره امکانات و تجهیزات دوره با استادان دوره	۲/۴۰	*		
	نتیجه نهایی ارزشیابی	۲/۸۱	نسبتاً مطلوب		

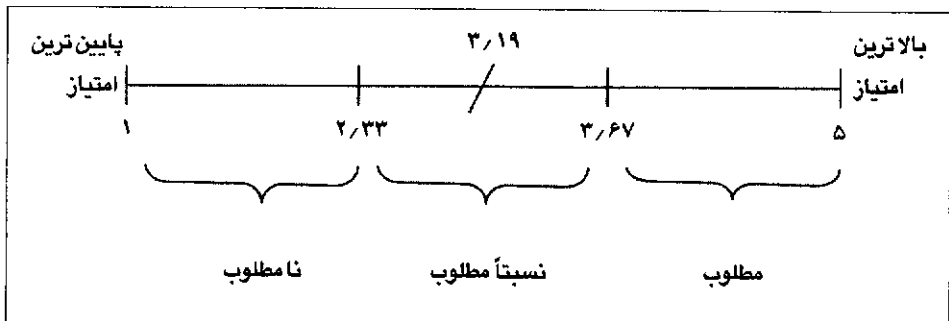
مطلوبی قرار دارد. امتیاز حاصل از نتیجه نهایی ارزشیابی همان گونه که از نتایج جدول ۳ نمایان است، دیدگاه مدیران گروههای آموزشی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی در خصوص ملاکهای پیوستار زیر مشخص شده است.

جدول ۳. نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی از دیدگاه مدیران گروهها بر اساس ملاک های پنج گانه

عامل	ملاک های مورد ارزشیابی	میانگین امتیاز	نتایج ارزشیابی	
			مطلوب	نسبتاً مطلوب
مدیران گروههای آموزشی دوره	۱. دیدگاه مدیران درباره برنامه های آموزشی درسی دوره	۲/۸۵	*	
	۲. دیدگاه مدیران درباره اعضای هیأت علمی دوره	۳/۱۴	*	
	۳. دیدگاه مدیران درباره دانشجویان دوره	۲/۷۳	*	
	۴. دیدگاه مدیران درباره امکانات و تجهیزات دوره	۲/۹۲	*	
	۵. دیدگاه مدیران درباره ساختار سازمانی و مدیریت دوره	۴/۳۲	*	
	نتیجه نهایی ارزشیابی	۳/۱۹	نسبتاً مطلوب	

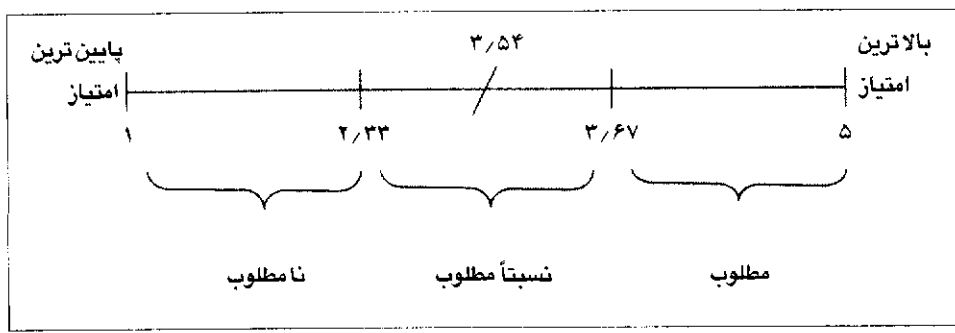
پنج گانه مورد ارزشیابی نسبتاً مطلوب است. امتیاز شده است. همان گونه که نتایج جدول ۴ نشان می دهند حاصل از نتیجه نهایی ارزشیابی عامل مدیران گروههای آموزشی دوره روی پیوستار زیر مشخص دیدگاه دانش آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی

جدول ۴. نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی از دیدگاه دانش آموختگان بر اساس ملاک های پنج گانه

عامل	ملاک های مورد ارزشیابی		میانگین امتیاز	نتایج ارزشیابی	
	مطلوب	نسبتاً مطلوب		مطلوب	نامطلوب
دانش آموختگان دوره	۱. شناخت و دیدگاه دانش آموختگان دوره		مردان ۳/۸۴	*	
			زنان ۳/۷۹		
	۲. آگاهی از هدفهای دوره		مردان ۳/۵۷	*	
			زنان ۳/۵۲		
	۳. آگاهی از برنامه های آموزشی و درسی دوره		مردان ۳/۲۵	*	
			زنان ۳/۱۶		
	۴. دیدگاه در مورد امکانات و تجهیزات دوره		مردان ۲/۸۳	*	
			زنان ۲/۸۱		
	۵. دیدگاه درباره عملکرد مدیریت دوره		مردان ۲/۷۶	*	
			زنان ۲/۸۶		
نتیجه نهایی ارزشیابی			نسبتاً مطلوب		

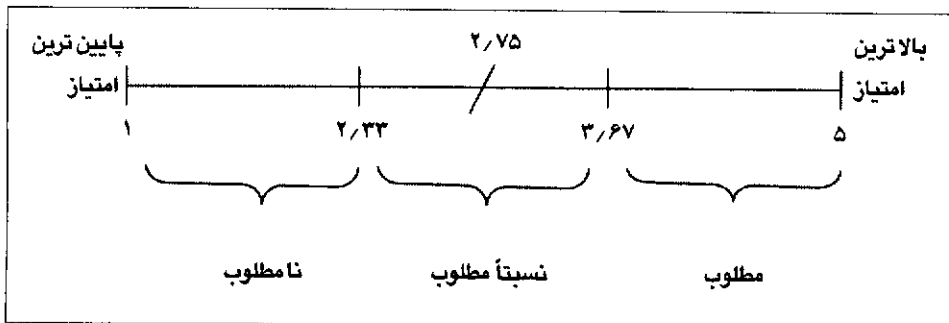
و علوم ورزشی در خصوص ملاکهای پنج گانه ارزشیابی وضعیت موجود دوره کارشناسی تربیت بدنی، در حد نسبتاً مطلوبی است. امتیاز حاصل از نتیجه نهایی ارزشیابی عامل دانش آموختگان دوره، روی پیوستار زیر مشخص شده است. براساس اطلاعات مندرج در جدول ۵، دیدگاه کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی نسبت به ملاکهای سه گانه

جدول ۵. نتایج ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی از دیدگاه کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان بر اساس ملاک‌های سه گانه

عامل	ملاک‌های مورد ارزشیابی	میانگین امتیاز	نتایج ارزشیابی		
			مطلوب	نسبتاً مطلوب	نامطلوب
کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره	۱. انتظارات و توقعات از دانش آموختگان دوره	۲/۰۹		*	
	۲. عملکرد دانش آموختگان دوره (دانش، مهارت و دیدگاه)	۲/۴۱		*	
	۳. تطابق هدفهای دوره با نیازهای جامعه	۲/۹۴		*	
	نتیجه نهایی ارزشیابی	۲/۷۵	نسبتاً مطلوب		

ارزشیابی نشان می‌دهد که از مجموع میانگین امتیازهای کسب شده، وضعیت دوره در حد نسبتاً مطلوبی است. امتیاز حاصل از نتیجه نهایی ارزشیابی عامل کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره، روی پیوستار زیر مشخص شده است. سرانجام، نتایج در خصوص وضعیت موجود در دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز آموزش عالی دولتی، با توجه به میانگین امتیازهای کسب شده از

ضعف عاملها، منابع و برنامه‌های آموزشی به منظور ارتقا و بهبود کیفیت آموزشی به شمار می‌رود. امروزه، مراکز و مؤسسات آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی همانند سایر مراکز دانشگاهی مشتاقان فراوانی دارند و بسیاری از افراد در تلاش برای ورود به این محیط علمی و تحصیلی هستند. به طوری که در طول دو دهه اخیر در کشور، تعداد مراکز آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی در بخش دولتی حدوداً ۱۰ برابر شده است (آمار آموزش عالی، ۱۳۸۲). این رشد فزاینده کمی، اگر چه نقطه مثبتی برای توسعه و تأمین نیروی انسانی متخصص تربیت بدنی به شمار می‌رود، لیکن چنانچه این رشد کمی همگام با افزایش کیفیت این گونه مراکز و مؤسسات آموزش عالی نباشد، قطعاً به مشکلات و تنگناهای جدی در جایگاه اجتماعی این رشته، جذب و اثر بخشی در نظام تعلیم و تربیت منجر خواهد شد. در این خصوص، نکته حائز اهمیت این است که آن دسته از داوطلبانی که وارد رشته تربیت بدنی می‌شوند باید علاوه بر کسب مدرک تحصیلی در آموزش عالی، صلاحیتها و شایستگی لازم را دارا باشند. البته لازم به یادآوری است که در طول سالهای اخیر، عملکرد ضعیف آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی در مقطع کارشناسی موجب شده است تا دانش آموختگان آن، دانش، مهارت و دیدگاه علمی مطلوبی نسبت به آموزش عالی تربیت بدنی کسب نکرده باشند و در محیط حرفه‌ای و شغلی خویش با احساس نامطلوبی به کار و فعالیت خود ادامه بدهند. نتیجه تحقیقات انجام شده در سالهای اخیر بر این باور صحه می‌گذارد (۱، ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۴)

بدین منظور، تحقیق حاضر نیز با هدف طراحی الگو برای ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز و مؤسسات آموزش عالی دولتی در کشور انجام شده است تا با به کارگیری الگوی پیشنهادی تحقیق، ضمن ارزشیابی دوره به توصیف وضعیت موجود آن پردازد و با ارایه راهکارهای مناسب، به بهبود کیفیت

دیدگاه جوامع مورد ارزشیابی چنین بود: مدیران گروههای آموزشی دوره با میانگین امتیاز ۳/۱۹، اعضای هیأت علمی دوره با میانگین امتیاز ۲/۸۱، دانشجویان دوره با میانگین امتیاز ۳/۰۸، دانش آموختگان دوره با امتیاز ۳/۵۴ و بالاخره کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره با امتیاز ۲/۷۵، در حد نسبتاً مطلوبی گزارش شده‌اند.

ب. تحلیل داده‌ها

در بخش تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون t استیودنت و تحلیل واریانس یکطرفه، تفاوت میانگین دیدگاه گروههای مستقل (زنان و مردان) در ارتباط با ملاکهای ارزشیابی محاسبه شد. نتایج به دست آمده در سطح $P \leq 0/05$ مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

الف. بین دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی تربیت بدنی، در ارتباط با ملاکهای شش گانه ارزشیابی تفاوت آماری معنا داری مشاهده نشد.

ب. بین دیدگاه مدیران گروههای آموزشی زن و مرد دوره کارشناسی تربیت بدنی، در ارتباط با ملاکهای پنج گانه ارزشیابی تفاوت معنا داری مشاهده نشد.

پ. بین دیدگاه اعضای هیأت علمی زن و مرد دوره کارشناسی تربیت بدنی، در ارتباط با ملاکهای پنج گانه ارزشیابی تفاوت معنا داری وجود نداشت.

ت. بین دیدگاه دانش آموختگان زن و مرد دوره کارشناسی تربیت بدنی، در ارتباط با ملاکهای پنج گانه ارزشیابی تفاوت معنا داری مشاهده نشد.

بحث و نتیجه گیری

ارزشیابی نظامهای آموزشی، به عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردهای آموزشی فراگیر مطرح است که تقریباً همه کشورهای از آن در سطح گوناگون تحصیلی بهره می‌گیرند. مطالعات در این زمینه نشان می‌دهند که ارزشیابی آموزشی، ساز و کار مناسبی برای شناسایی نقاط قوت و

همخوانی دارد. توجه به نتایج این رکن از تحقیق از سوی برنامه ریزان آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی، می تواند باعث بهبود کیفیت آموزشی دوره شود.

۳. وضع موجود نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی (دوره کارشناسی) از دیدگاه مدیران گروه های آموزشی دوره بر اساس ملاکهای پنج گانه ارزشیابی، نسبتاً مطلوب گزارش شده است. نتایج به دست آمده از تحقیق با نتایج بعضی از تحقیقات (۱۳، ۲۲، ۲۰) تا حدودی همخوانی دارد، اما با نتایج سایر تحقیقات انجام شده در این خصوص مطابقت ندارد (۹، ۱۷، ۱۸).

۴. در خصوص ارزشیابی برنامه های آموزشی و درسی دوره، ارزشیابی این عامل نشان می دهد که دیدگاه اعضای هیأت علمی، مدیران گروه ها، دانشجویان و دانش آموختگان دوره، نسبتاً مطلوب است. یافته های تحقیق در این بخش با نتایج بعضی تحقیقات (۱۴، ۳۰، ۲۳، ۲۴) تا حدودی همخوانی دارد، اما با نتایج دیگر تحقیقات (۸، ۱۹، ۱۷، ۲۸) مطابقت ندارد. بدین ترتیب، با توجه به نتیجه این بخش از تحقیق، ضرورت بازنگری و اصلاح برنامه های آموزشی و درسی دوره از سوی تصمیم سازان آموزش عالی تربیت بدنی احساس می شود.

۵. در خصوص وضع موجود عامل امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی دوره، نتایج به دست آمده بر وضعیت نسبتاً مطلوب آن دلالت دارد. این یافته ها با نتایج تحقیقات انجام شده در داخل کشور همخوانی دارد (۱۳، ۱، ۱۱، ۱۶) اما هیچگونه تحقیقی در خارج از کشور یافت نشده است که با نتایج این بخش از تحقیق مطابقت داشته باشد. بدین ترتیب، نتایج به دست آمده در بخش ارزشیابی امکانات و تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی دوره

آموزشی آن کمک کند. البته لازم به ذکر است که با توجه به جستجوی محقق در خصوص تحقیقات مشابه انجام شده در حوزه تربیت بدنی، هیچ گونه تحقیق مشابه با روش انجام گرفته در این تحقیق یافت نشده است. از این رو، محقق در تلاش خود به تحقیقاتی اشاره می کند که با یک یا چند عامل از عامل های تحقیق همسو هستند. بدین ترتیب، نتایج به دست آمده با توجه به اهمیت تحقیق از چهار سطح ارزشیابی عامل های درونداد، فرآیندها، برونداد و پیامدهای دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی تشکیل شده است.

الف. ارزشیابی عامل های درونداد: درونداهایی که در این تحقیق ارزشیابی شده اند، شامل اعضای هیأت علمی، مدیران گروه های آموزشی، دانشجویان، برنامه های آموزشی و درسی، امکانات و تجهیزات رشته هستند که نتایج به دست آمده پس از تجزیه و تحلیل رکن دانشجویان این موارد را نشان داده است:

۱. وضع موجود نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی (دوره کارشناسی) از دیدگاه دانشجویان دوره بر اساس ملاکهای ششگانه ارزشیابی، نسبتاً مطلوب ارزشیابی شده است. این یافته با نتایج تحقیقاتی (۱، ۱۱، ۱۳، ۱۴) در داخل کشور تا حدودی همخوانی دارد، اما با نتایج سایر تحقیقات در دیگر کشورها کاملاً متفاوت است (۲۶، ۲۷). اگر چه نتایج تحقیق نیز در خصوص رکن دانشجویان نشان می دهد که وضعیت موجود دوره کارشناسی چه میزان از وضعیت مطلوب فاصله دارد.

۲. وضع موجود نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی (دوره کارشناسی) از دیدگاه اعضای هیأت علمی دوره بر اساس ملاکهای پنج گانه ارزشیابی، نسبتاً مطلوب گزارش شده است. این یافته ها با نتایج تحقیقاتی (۱، ۹، ۱۱، ۱۳) در داخل کشور و همچنین با نتایج تحقیقی (۲۵) در خارج از کشور

این بخش از تحقیق با نتایج (۲۷) تا حدودی مطابقت دارد. با توجه به نتایج نهایی حاصل از ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی، وضعیت موجود «دوره» نسبتاً مطلوب گزارش شده است. براین اساس و با توجه به بررسی و مطالعه مابنی نظری و نتایج تحقیق حاضر، ضرورت اصلاح و بازنگری در نظام آموزشی دوره؛ تأمین نیروی انسانی متخصص و اثر بخش؛ تدارک و تجهیز امکانات آموزشی و کمک آموزشی دوره؛ بازنگری در هدفهای دوره و بالاخره توجه به محتوای دروسها و برنامه ریزی آموزشی دوره از طریق تصمیم سازان آموزش عالی تربیت بدنی مورد نظر است.

در این خصوص و با عنایت به نتایج تحقیق حاضر، پژوهشگر به طراحی یک الگوی کاربردی به منظور ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی اقدام کرده است که در آن، ضمن ملاحظات خاص رشته، از نتایج مثبت تحقیقات انجام شده در ایران و سایر کشورها، همچنین دیدگاه خبرگان رشته بهره گیری شده است. بنابراین، ضمن تعمیم نتایج تحقیقات همسو با نتایج تحقیق حاضر در مراکز آموزش عالی دولتی تربیت بدنی و علوم ورزشی در مقطع کارشناسی، استفاده از الگوی پیشنهادی توصیه می شود.

الگوی پیشنهادی برای ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز آموزش عالی

با مطالعه و جمع آوری بیش از ۵۰ الگوی ارائه شده از طرف متخصصان و خبرگان علوم رفتاری در خصوص «ارزشیابی آموزشی» پژوهشگر ضمن بهره گیری از مجموعه الگوها، به طراحی الگوی خاصی مبادرت ورزید که مبتنی بر ویژگیهای جامعه آماری تحقیق است. از این رو، الگوی ارائه شده نیز پس از بررسیهای لازم در

کارشناسی نشان می دهند که کمبود امکانات و تجهیزات به عنوان یک عامل جدی، هنوز مشکل اصلی مراکز آموزش عالی تربیت بدنی به شمار می رود که توجه ویژه به آن اهمیت بسیاری دارد. ارزشیابی فرآیندها: در این تحقیق، فرآیندها شامل دو عامل فرآیندیاددهی - یادگیری و همچنین ساختار سازمانی و مدیریت دوره کارشناسی هستند. یافته های تحقیق نشان می دهند که در خصوص دو عامل فرآیندیاددهی - یادگیری و ساختار سازمانی و مدیریت، وضعیت آن در مجموع نسبتاً مطلوب ارزشیابی شده است. این نتایج به خصوص در ارتباط با فرآیندیاددهی - یادگیری با نتایج بعضی تحقیقات (۱۳، ۱۱، ۱۴، ۹) در داخل کشور همخوانی دارد و با نتایج دیگر تحقیقات (۳۰، ۲۰، ۲۴، ۳۲، ۲۵) مطابقت ندارد.

پ. ارزشیابی عاملهای برون داد: در این نوع ارزشیابی نتایج مورد انتظار (دانش آموختگان، عرضه آثار علمی و خدمات تخصصی) دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مورد تأکید قرار گرفته است که نتایج بدست آمده نشان می دهد:

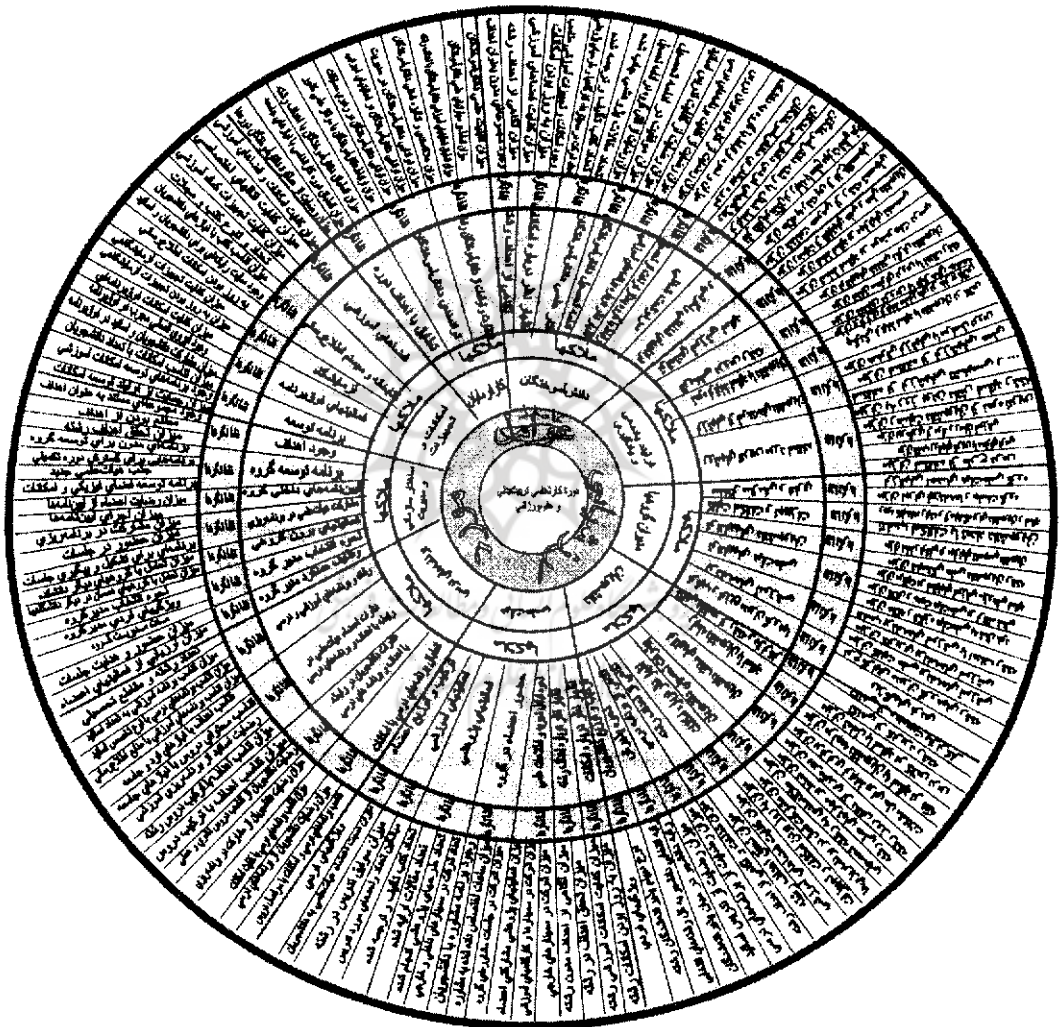
- وضع موجود نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی (دوره کارشناسی) از دیدگاه دانش آموختگان دوره بر اساس ملاکهای پنجگانه ارزشیابی نسبتاً مطلوب گزارش می گردد. یافته های بدست آمده از تحقیق با نتایج تحقیقات (۳۰)، (۲۸) تا حدودی همخوانی دارد.

ت. ارزشیابی پیامدها: به منظور ارزشیابی پیامدهای نظام آموزش عالی تربیت بدنی، از دیدگاه کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره بهره گیری شده است که نتایج به دست آمده نشان می دهند:

وضع موجود نظام آموزش عالی تربیت بدنی و علوم ورزشی (دوره کارشناسی) از دیدگاه کارفرمایان مستقیم دانش آموختگان دوره بر اساس ملاکهای سه گانه ارزشیابی، نسبتاً مطلوب است. نتایج به دست آمده در

ملاکها (۳۹ ملاک) و نشانگر (۱۴۵ نشانگر) است. نکته حائز اهمیت در این الگو، انعطاف پذیری و قابلیت هر گونه تغییر در موارد ذکر شده است که براساس شرایط خاص و ویژگیهای مراکز و مؤسسات آموزشی مورد ارزشیابی، قابل استفاده است.

خصوصاً عاملهای درون‌داد، فرآیند، برونداد و پیامدهای دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی طراحی شده است که پیشنهاد می‌شود (شکل ۶).
به ترتیبی که ملاحظه می‌شود، الگوی طراحی شده از مرکز به محیط دایره شامل پنج حلقه عاملها (۹ عامل)،

شکل ۶. الگوی پیشنهادی برای ارزشیابی دوره کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی مراکز و مؤسسات آموزش عالی

منابع و مآخذ

۱. آقایی، نجف. ۱۳۷۶. بررسی وضعیت آموزشی رشته تربیت بدنی در دانشکده‌های سراسر کشور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
۲. آمار آموزش عالی ایران، گروه پژوهش‌های آماری و انفورماتیک، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سالهای ۱۳۷۵ تا لغایت ۱۳۸۰.
۳. بازرگان، عباس. ۱۳۷۶. کیفیت و ارزیابی آن در آموزش عالی: نگاهی به تجربه‌های ملی و بین‌المللی، نشریه رهیافت، شماره پانزدهم.
۴. بازرگان، عباس. ۱۳۷۷. آغازی بر ارزیابی کیفیت در آموزش عالی ایران: چالشها و چشم‌اندازها، مترجم: داود حاتمی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، سال ششم شماره ۱ و ۲: ۱۲ تا ۱۲.
۵. بازرگان، عباس. ۱۳۸۰. ارزشیابی آموزشی، تهران، انتشارات سمت.
۶. بازارگادی، مهربوش. ۱۳۷۷. پیشرفتهای بین‌المللی در خصوص ارزیابی کیفیت، نشریه رهیافت، شماره هجدهم ۲۹ تا ۴۲.
۷. پورسلطانی، حسین. ۱۳۷۲. بررسی کیفی و کمی هیأت علمی مدرسان مراکز تربیت معلم تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۸. صفوی، امان‌الله. ۱۳۶۴. نظریات معاصر درباره ارزشیابی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۲ و ۳.
۹. ذوالفقاری، محسن. ۱۳۷۵. بررسی کمی و کیفی هیأت علمی مدرسان مراکز تربیت معلم تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۰. رستمی، مهدی. ۱۳۷۶. بررسی و ارزشیابی وضعیت تربیت بدنی و تعیین نقش آن در مدرسه‌های کودکان استثنایی شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تهران.
۱۱. کاشف، مجید. ۱۳۸۲. ارزشیابی برنامه درسی تربیت بدنی دوره کاردانی مراکز تربیت معلم، مجله نیرو و نشاط، تهران، انتشارات معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش.
۱۲. وزارت فرهنگ و آموزش عالی. ۱۳۶۸. کمیته برنامه‌ریزی آموزش عالی و تحقیقات (کتاب برنامه) تهران، بخش آموزش عالی و تحقیقات.
۱۳. کوزه‌چیان، هاشم. ۱۳۷۴. ارزشیابی عوامل آموزشی و نیروی انسانی، تأسیسات و تجهیزات دانشکده‌های تربیت بدنی کشور در مقطع کارشناسی، پایان‌نامه دکترای تربیت بدنی، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۴. منصرف‌جوادی، بتول. ۱۳۷۷. توصیف و مقایسه برنامه‌های آموزشی رشته تربیت بدنی چند دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی منتخب جهان و ایران، رساله دکترا، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. هادوی، فریده. ۱۳۶۵. بررسی وضعیت جسمانی و قابلیت حرکتی داوطلبان ورود به دوره کارشناسی تربیت بدنی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۶. همتی نژاد مهر علی. ۱۳۷۲. تجزیه و تحلیل و ارزشیابی برنامه‌های تربیت بدنی مدرسه‌های متوسطه استان گیلان، گیلان، انتشارات دانشگاه گیلان.

17. Bazargan, A. (2001). From internal evaluation to Quality assurance in higher education: the case of medical education in Iran. *Journal of medical education*. <http://www.sbmu.ac.ir/unir/mic, Html>. [3 Jan 2002].
18. Cohen, A. Peter (1980). Affectiveness of student rating feedback for improving College instruction A meta Analysis of findings research in Higher Education. 13. (4): 321.
19. Douglas, John. William. (1969). Analysis of administrative Leadership in physical Education departments. The ohio state university.
20. Hopper, Tim. F. (1996). Learning to Teach Games for understanding Coming to know the Action Research Process. Canada, Alberta, [http:// orders . Edrs. Com/members /sp](http://orders.Edrs.Com/members/sp).
21. King, H. A., Bandy, S. J. (1987). Doctoral program in physical Education . Acensus with particular Reference to specifications. *Quest*: 153-162.
22. Kodzi, E. T. & Kwasi, o. F& ocansey, R. (1986). "The present condition PP. 308 in: New Horizons of Humman Movenment. First Dankook university Campus scientific program. Seoul olympic scientific congress organzing & . comitte Seavl.
23. Kroll, W. P. (1982). Graduate study and Research in P. E. chamPaign, il . Human Kinetics.

24. Marsh, G. J. (2001). Perspectives: Key Concepts for Understanding Curriculum. London: Falmer Press.
25. Mc Cullfick, Bryan. (2000). Teachers Beliefs about PETE Program Governace, curriculum, and Evaluation. American Educational Research . Association New orleans, LA, April.
26. Olasav, Linda. (1996). Performance - Based Teacher Certification in Health Education. The Kentucky Experience. Journal Articles ; opinion papers of physical Education, Recreation and Dance. (Kentuchy-AHPERD; p28-30-31. Fall).
27. Quinn, W. Ronald. (1995). A study of Qualifications as perceived by sport administration program directors and sport management practitioners" Tempic university.
28. Steinmetz, Andres. (1998). The Discrepency Evaluation models. View points on Education and Human services Evaluation. Edited by Georgef . Madaus& Micheal. Scriven & Daniell Stufflebeam. Kuluwer. Nijhoff: Publishing.
29. Stone, W. J. Carleton, N. L. and Adana, S. G. (1980-1990). A Decade of change: Undergraduate Professional Enrollments in the south west. The . physical Educator. 51(2): 100-105.
30. Vroijensstija. A. I. (2003). Manual for self eveluation at program level workshop on international accreditation and quality assurance organized by . the IAUP commission on global accreditation.
31. Wachtel, Howard. K. (1998). Student Evaluation of College teaching effectiveness: A brief review Assessment and Evaluation in Higher Education.
32. Willgoose, Carl. E. (1984). The curriculum in physical Education. Prentice, . Hall. INC. Englewood cliffs. New Jersey.
33. Worthen, B. R. & Sanders. R. James. Fitzpatrick & L. Jody. (1997). Program Evaluation Alternative Approaches and practical Guidelines " secod . Edition N. Y. longman.

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی